KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

2e JAARGANG - MAART-APRIL 1959 NR. 2

INHOUD

DE GEMEENSCHAP

Humanistische Luisterkring „Het Woord van de Week" 27
De taak van het gewest 28
Het werk van de gemeenschappen I 31
Nog eens: De contributie-regeling 35

GEESTELIJKE VERZORGING

Protestantse zielzorg i.v.b. met verantwoorde gezinsvorming 36
Als de sterfdag komt 38
Verworven inzicht bij het werk in de arbeiderskampen III 40
Uit de belevenissen van een raadsman: Marjan 43
Nieuws uit en om de arbeiderskampen 44
Misdaad en straf 45
De Nederlandse gevangenissen 47

DE STEMVORK

De verborgen verleiders II 49
Voor u overgeschreven 51
Varia ex cathedra: Certificaat van oorsprong 51

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN
REDACTIE: W. COENDERS, BRINKGREVERWEG 111, DEVENTER, TELEFOON 06700—5452

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS
REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN, TEL. 02964—4322

III DE STEMVORK

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS
REDACTIE: W. C. KOPPENBERG, MINERVALAAN 66 I, AMSTERDAM-Z., TELEFOON 020—718531

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163

HUMANISTISCHE LUISTERKRING „HET WOORD VAN DE WEEK".

De gemeenschapsbesturen zijn door een tweetal circulaires d.d. 16 april 1959 op de hoogte gesteld met de oprichting van de Humanistische Luisterkring en met de nieuwe opmaak van het Woord van de Week. De inhoud van deze circulaires liet aan duidelijkheid niets te wensen over. Wij hebben er hier dan ook slechts dit aan toe te voegen:

1. *De oprichting van de Humanistische Luisterkring biedt voor het eerst in de geschiedenis van het Verbond kansen voor een massale actie.*

2. *De inzet van de actie: een uiterst bescheiden deeltje van de meer dan 200 uren zendtijd in de week, lijkt gering, maar is voor tallozen in tweeërlei zin van hoge waarde: als zendtijd voor de humanistische gedachte èn als toetssteen voor de eis, dat de Nederlandse omroep een beeld zal geven van het Nederlandse geestesleven.*

3. *De actie kan slagen, als zij tot ver buiten de eigen ledenkring weerklank vindt.*

4. *Om dat te bereiken zal elk lid, waar en wanneer hij of zij de kans maar schoon ziet, anderen de aanmeldingskaart voor ogen moeten houden.*

5. *Dat mag van de leden worden verwacht, als .... de gemeenschapsbesturen hen weten te activeren.*

Het woord is dus aan de gemeenschapsbesturen.

U KOMT TOCH OOK OP DE LANDDAG IN EMMEN OP 7 MEI A.S.

Herhaaldelijk is op de gewestvergaderingen en op de TKC de vraag gesteld, of het niet nodig is, de taak van het gewest duidelijk te omschrijven. Sommigen gaan daarbij zover, dat zij in het huishoudelijk reglement willen zien vastgelegd, wat de bevoegdheden van het gewest en het bestuur daarvan zijn, ook al, om met meer kracht te kunnen optreden tegenover gemeenschapsbesturen, die aan de samenwerking binnen het gewest weinig waarde hechten.
Ons lijkt dit laatste volstrekt overbodig en dat niet alleen, omdat in de statuten en het huishoudelijk reglement evenmin een opsomming staat van wat de gemeenschap allemaal doen kan. Dat is een groeiproces geweest, dat overigens nog niet is afgesloten, integendeel. We hebben allemaal wel het gevoel dat er op vele gebieden nog van alles moet gebeuren en wie wat dit betreft zijn geheugen wil opfrissen, wordt verwezen naar het verslag van de TKC van 2 en 3 februari 1957, dat onder codenummer 191 met de titel „Taak en mogelijkheden van de gemeenschappen" in de documentatiemap aanwezig is.

Wat blijft er over?

Het gewest kan die werkzaamheden verrichten, die afzonderlijke gemeenschappen niet kunnen vervullen. Daarbij wordt in hoofdzaak gedacht aan de kleine gemeenschap met minder dan 100 leden, hoewel er natuurlijk uitzonderingen zijn. Maar langzamerhand zijn er toch gewestelijke activiteiten ontwikkeld, zoals een studiedag, een familiedag, cursussen voor gespreksleiders en bestuurders, die tot een vast punt in het programma van de gewesten geworden zijn. Dat is nog niet veel, maar een begin, waarbij in de laatste jaren toch ook het verheugende feit valt te constateren, dat het contact tussen de gemeenschappen versterkt wordt door bezoek van gewestbestuurders aan bestuursvergaderingen van gemeenschappen en het overleg, twee keer per jaar op de gewestelijke besturenbijeenkomsten. Bovendien streeft men er steeds meer naar, om elke gemeenschap door iemand in het bestuur van het gewest te vertegenwoordigen, wat ook al weer het onderlinge contact versterkt.
Taak van het gewest is ook, de mogelijkheden af te tasten, waar nieuwe groepen zouden opgericht kunnen worden, met de bedoeling na enige tijd tot vorming van een gemeenschap over te gaan. Daarom is het zo belangrijk, dat met de algemene leden, die niet tot een gemeenschap behoren, door het bestuur van het gewest zoveel mogelijk contact wordt onderhouden, en dat deze leden van alle gebeurtenissen in het gewest op de hoogte gehouden worden. Als het mogelijk is, en één of meerdere bestuurders hebben èn de tijd èn een auto, moeten deze leden ook af en toe worden opgezocht.

De studiedagen.

Hoewel over de belangstelling voor de gewestelijke studiedagen over het algemeen niet wordt geklaagd, bestaat bij velen toch de gedachte, dat deze dagen zo langzamerhand eens van karakter dienen te veranderen.

Het onderwerp, dat tot op heden door het hoofdbestuur werd vastgesteld, geeft elk jaar opnieuw aanleiding tot het stellen van de vraag, of dit nu de leden zal trekken en of er niet beter iets anders ter discussie gesteld zou moeten worden. Oorspronkelijk waren deze studiedagen bedoeld als kaderdagen, waarbij het corps van bestuurders en zij die het wilden worden, kennis namen van de vraagstukken, waarover het jonge humanisme zijn gedachten moest laten gaan. Wat dat laatste betreft is het nog steeds zo, dat er gepraat wordt over een onderwerp waarvan verwacht mag worden, dat het bij zal dragen tot de meningsvorming. Een andere zaak is, of niet beter aan de gewesten kan worden overgelaten, waarover op de studiedag gepraat dient te worden en of deze vrije keuze niet zou bijdragen tot een groter bezoek en een intensiever gewestelijk leven.
Het laat zich denken, dat ook aan het gezelligheidselement wat meer aandacht besteed zou kunnen worden, iets waaraan overigens verscheidene gewesten al bezig zijn. Maar dan meestal, omdat men het onderwerp „zo droog" vindt en vreest, dat men zonder een beetje versiering geen kip zal trekken.
Het verdient daarom aanbeveling, dat de gewestbesturen eens hun gedachten over de studiedag laten gaan en plannen ontwerpen. Men zou de naam kunnen veranderen, b.v. in gewestdag en behalve aan een inleiding met discussie ook aandacht kunnen besteden aan de gezelligheids- en culturele kant. Het onderwerp van discussie zou bij voorkeur bij bestaande publicaties moeten aansluiten, zodat de bezoekers zich van te voren met het onderwerp enigszins vertrouwd kunnen maken. Ons inziens zou deze bijeenkomst in de lente moeten plaatsvinden, als de gemeenschappen aan het eind van hun bijeenkomsten gekomen zijn en er een neiging bestaat, ook bij de ouderen, er eens op uit te trekken.

De familiedagen.

Deze zijn eveneens in de meeste gewesten ingeburgerd, al worden hierbij de grenzen van het gewest hoe langer hoe meer overschreden. Het is begrijpelijk en bovendien aan te bevelen, om bij bepaalde gebeurtenissen (de landdagen in Emmeloord en Emmen b.v.) ook leden uit andere gewesten aan te treken. Anders wordt het, als men in gewesten culturele bijeenkomsten gaat organiseren, die zoveel geld gaan kosten, dat ze alleen te financieren zijn als men op bezoek van buiten het gewest kan rekenen. Dit is o.i. alleen te verdedigen, indien het gebodene van zo uitzonderlijke betekenis is, dat het jammer zou zijn, als niet velen er van kunnen meegenieten. Maar het komt ons voor, dat men daarmee aan de gedachte van de familiedag enigszins geweld aandoet. De familiedag van het gewest moet zijn wat de naam al zegt, een prettige dag buiten, liefst in de voorzomer, met de hele familie. En dat houdt in, dat er voor de kinderen minstens zoveel zorg moet zijn als voor de ouderen en de kosten zo laag, dat niemand thuis behoeft te blijven.

Kaderscholing.

Het gewest Overijssel, dat ook de uitvinder van de landdag geweest is, heeft deze winter een experiment aangedurfd, dat beslist navolging ver-

dient. Men is uitgegaan van de gedachte, dat er in elke gemeenschap wel een aantal leden te vinden zijn, die te zijner tijd bereid zullen zijn, een bestuursfunctie op zich te nemen. Dan heeft het ook zin, deze mensen daar min of meer op voor te bereiden en ze in een aantal bijeenkomsten vertrouwd te maken met de vraagstukken, die bij het besturen van gemeenschappen voorkomen. De proef lijkt ons geslaagd en waarschijnlijk zal in „Kader" nog wel eens een uitvoerig verslag komen met opgave van onderwerpen en de gevolgde werkwijze. Want het komt ons voor, dat hier nu weer een stuk gewestelijk werk ligt, dat door de kleine gemeenschappen moeilijk uitgevoerd kan worden, maar juist in gewestelijk verband van het allergrootste belang kan zijn.
Ook hierover dient men zich in de kringen van de gewestbesturen eens te beraden en het zou misschien aanbeveling verdienen er een TKC aan te wijden.

Besturenconferenties.

In 1956 en 1957 vonden op vijf plaatsen in ons land besprekingen plaats met voorzitters, secretarissen en penningmeesters. Iedere groep van deze functionarissen afzonderlijk werd op een zaterdagmiddag bijeen gehaald en onder leiding van een lid van het hoofdbestuur vond een gedachtenwisseling plaats over de richtlijnen voor het goed vervullen van hun taak. Deze richtlijnen bevinden zich eveneens in de documentatiemap onder de nummers 191.1, 2 en 3. Over het algemeen was hiervoor grote belangstelling, op vijftien bijeenkomsten waren 140 bestuurders aanwezig. Het lag in de bedoeling er in de volgende jaren mee door te gaan, ook al, omdat uit de uitlatingen van de aanwezigen wel bleek, hoezeer men dit overleg op prijs stelde. Helaas hebben overbelasting van de D.B. leden en de financiële lasten, die er aan verbonden waren, het onmogelijk gemaakt, er in 1958 mee door te gaan.
Het lijkt ons echter dringend nodig, dat in dit jaar deze conferenties, misschien in enigszins gewijzigde vorm doorgaan. We zouden het daarbij echter van de grootste betekenis achten, dat het deze keer in gewestelijk verband gebeurt, waarbij een eventuele combinatie van twee gewesten natuurlijk geen bezwaar hoeft te zijn. Ook hier dus weer stof voor overdenking van de bestuurders van de gewesten. Het ligt wel in de bedoeling, dat door het D.B. de inleiders geleverd worden en dat dus overleg met deze instantie van te voren gewenst is. Onze gedachten gaan er naar uit, dat deze bijeenkomsten het beste in de herfst gehouden kunnen worden, als een soort warming-up voor de dagelijkse bestuurders van de gemeenschappen, die hun mouwen al weer hebben opgestroopt voor het komende winterseizoen.

Hoe denkt u er over?

We hebben in het bovenstaande enkele gedachten ontwikkeld over taken, die door de gewesten aangepakt kunnen worden en voor directe uitvoering geschikt zijn. De redacteur van dit blad zou het ongetwijfeld toejuichen, als gewestbestuurders eens hun mening hierover wilden geven of met voorbeelden komen, hoe in hun gewest deze zaken worden aangepakt.

T. P.

HET WERK VAN DE GEMEENSCHAPPEN I.

Er is voor en na al veel over het werk van de gemeenschappen gesproken en geschreven. Zo veel, dat schrijver dezes nu hij van plan is het gemeenschapswerk weer min of meer in den brede aan de orde te stellen, zich verplicht voelt dit voornemen te rechtvaardigen, ook al omdat hij niet kan pretenderen iets te zeggen, wat al niet eerder gezegd is.
De rechtvaardiging is ontleend aan de volgende overwegingen:

a. Het is nog steeds niet zo, dat de eerder gegeven wenken en suggesties algemeen worden toegepast of zelfs maar op voldoende schaal zijn beproefd. Evenmin zijn er fundamenteel andere opvattingen tegenover gesteld.
b. Voortdurend treden nieuwe gemeenschapsbestuurders naar voren, voor wie het „oud nieuws" inderdaad nog nieuws kan zijn.
c. Een wat ruimere behandeling van de gemeenschapsproblemen verhoogt allicht de kans, dat het kader in „Kader" mee gaat spreken. Tot nog toe is daar — ondanks herhaalde opwekkingen — niet veel van terecht gekomen.

Nadat aldus deze artikelenserie bij voorbaat is verontschuldigd. mag allereerst een ruwe indeling van de stof worden gemaakt. Ook dit is al meermalen gebeurd. Voor dit doel lijkt een indeling bruikbaar, die het gemeenschapswerk onderscheidt in taken naar binnen en naar buiten (het Verbond). Wanneer we dan de gemeenschappen ook zien als een onderdeel van de grote Verbondshuishouding, dan valt de taak naar binnen uiteen in het werk voor en met de leden en het werk, dat voortvloeit uit het deel-zijn van een groter organisch verband (het gewest of de federatie, het Verbond).
Deze onderscheidingen zijn in de praktijk (gelukkig) minder scherp dan hier wordt aangenomen, maar om orde op zaken te krijgen is een schematische — en dus enigszins geforceerde — indeling nu eenmaal onvermijdelijk.
Om te beginnen dus het werk

Voor en met de leden.

Bij alle vragen, die kunnen rijzen over wat in dit verband wenselijk en mogelijk is, staat één ding bij voorbaat vast: Elke onderneming — hoe zorgvuldig ook voorbereid — krijgt iets van een sprong in het duister, wanneer het gemeenschapsbestuur de leden niet of nauwelijks kent.
Vandaar het eerste advies:

Leer uw leden kennen.

Over deze noodzaak zal weinig verschil van mening bestaan. Het is immers duidelijk, dat plannen eerder kans van slagen hebben, wanneer bij het opstellen rekening is gehouden met aard en karakter van het gezelschap, waarvoor zij zijn bestemd, zelfs — en misschien juist — als dit gezelschap zeer heterogeen is.
Het zou een misverstand zijn te menen, dat deze kennis functioneert als

een soort van maatstaf, die het bestuur bij elk plan, bij de voorbereiding van elke bijeenkomst ter hand neemt om daarmee voor elk geval te bepalen: Dit past niet, dat past wel bij onze leden. Hoe verdienstelijk deze kleermakerskwaliteit dikwijls ook zijn mag, in dit geval past ze bepaald niet.
Het is veel meer zo dat dit kennen van de leden als een weten op de achtergrond werkt, dat in bepaalde gevallen voor misgrepen behoedt en in andere gevallen mogelijkheden doet opduiken.
Een andere factor speelt hier evenwel een gewichtiger rol. Al springt het nut van deze kennis het eerst in het oog voor het „wat" en „hoe" der activiteiten, dat is niet haar voornaamste functie.
Het elkaar-kennen is op zich zelf al een factor van betekenis, vooral omdat daardoor her-kennen mogelijk wordt. Zelfs de meest verstokte individualist geeft het ontmoeten van een bekende in een overigens vreemde omgeving een gevoel van een zekere verwantschap, dat het binnentreden in een bijeenkomst alleen maar kan vergemakkelijken en stimuleren. Het zijn ook vooral deze momenten van herkenning, die aan onze congressen iets vertrouwds en iets eigens geven.
Het ligt op de weg van het bestuur dit centrum van herkenning in de gemeenschap te zijn. Nog te dikwijls is het bestuur een in afzondering verkerend gezelschap, terwijl het juist de functie van gastheer heeft te vervullen. Dit is geen pleidooi voor het plechtig ritueel, waarbij iedereen aan begin en einde van de bijeenkomst iedereen min of meer statig de hand drukt, maar het verwerpt wel de sfeer, die de bezoekers als in een bioscoopzaal naar binnen doet schuiven, zonder in dit geval het gerief van de duisternis.
Ook de herkenning van het medelid buiten de eigen Verbondskring kan van waarde zijn. Niet zozeer om met voldoening vast te stellen: „Alweer één van ons", als wel omdat daarmee de negatieve ervaringen zijn te voorkomen, die zoveel mensen met verbittering doen praten over de kerk. „Buiten de kerk kennen ze je niet meer."
Het is dus van belang, dat de leden onderling en vooral het bestuur en de leden niet als vreemden tegenover elkaar staan. Maar:

Hoe leren we de leden kennen?

Het ligt voor de hand, dat het initiatief tot een kennismaking van het bestuur moet uitgaan. Dat beschikt over de nodige gegevens, dat zal ook de relaties tussen de leden onderling tot stand moeten brengen.
De eerste stap daartoe is een bezoek namens het bestuur aan elk nieuw-ingeschreven lid. Een dergelijk bezoek is van grote waarde. Niet alleen om de kennismaking, maar ook omdat daardoor het lid ondervindt dat zijn toetreden voor het Verbond méér betekent dan een administratieve handeling. Zijn besluit om lid te worden — dikwijls na lang wikken en wegen genomen — is blijkbaar voor het Verbond ook een zaak, die de aandacht verdient. Dat is geen geringe ervaring voor velen, die maar al te vaak ondervinden, dat zij als werknemer, als belastingbetaler, als ouders van schoolgaande kinderen, als wat dan ook, van werkgever, staat en onderwijzer of wie dan ook geen of nauwelijks aandacht ontmoeten.
Maar bovendien is er de kennismaking, die — zoals gezegd — voor

het lid van belang is, omdat hij zich daardoor wat minder geremd zal voelen om ook eens een bijeenkomst te bezoeken.
Van nog groter belang kan de kennismaking zijn voor het bestuur. Om de kennismaking zelf, maar ook omdat dit een uitgezochte gelegenheid is om te ontdekken, welke betekenis het lid op de duur voor het gemeenschapsleven kan hebben. Men behoeft daarbij nog niet te denken aan een opvolger voor de voorzitter, die al zo lang uit zijn functie verlost wil worden of aan de geestelijk raadsman, naar wie al jaren wordt uitgekeken. Dergelijke vacatures vervulle men als regel niet met kersverse leden na een korte kennismaking.
Maar er kunnen allerlei mogelijkheden blijken, waarop te rechter tijd een beroep kan worden gedaan.
Om er maar enkele te noemen:
het nieuwe lid is auto-bezitter (kan t.z.t. gevraagd worden om een bejaard echtpaar in de buurt eens mee te nemen naar een bijeenkomst);
het nieuwe lid is een bejaarde, die moeilijk ter been is (kan t.z.t. aangeboden worden om eens met een lid-autobezitter mee te rijden naar een bijeenkomst);
(Dit soort clearingen is meer overeen te komen dan men denkt en geeft beide partijen voldoening zonder enige valuta-moeilijkheid);
het nieuwe lid is journalist (public relations!);
het nieuwe lid is een verwoed knutselaar (t.z.t. inschakelen bij de bazar of verloting voor het plaatselijk fonds Ziekenhuisbezoek e.d.);
het nieuwe lid is goed op de hoogte met buurt en bewoners (t.z.t. vragen voor wijkhoofd).
De mogelijkheden zijn hiermee bij lange na niet opgesomd.
Evenmin zijn alle voordelen van een dergelijke kennismaking genoemd. Zo kan een gesprek met een nieuw lid enigszins duidelijk maken wat hem tot toetreden heeft bewogen en wat hij van het Verbond verwacht.
Misschien moet de gelegenheid worden aangegrepen om te hoog gestelde verwachtingen te temperen en anderzijds om niet verwachte mogelijkheden aan te wijzen.
De noodzaak om op deze wijze kennis te maken, mag voor de nieuwe leden gelden, voor de leden, die reeds jaar en dag staan ingeschreven liggen de zaken niet anders, voorzover althans het bestuur met hen niet reeds op andere wijze regelmatig contact heeft. Ofschoon er wel tijd mee gemoeid kan zijn, staat het toch buiten kijf, dat een periodiek bezoek aan deze leden — één maal per jaar b.v. — de moeite meer dan waard kan zijn.
Hier kan de vraag opkomen: „Hoe doet men dat? Je kan toch niet zo maar naar iemand toestappen om eens te praten". Voor de nieuwe leden gaat dit bezwaar niet op. Deze zullen begrijpen en waarderen, dat men vanwege het bestuur komt kennis maken. Deze wens tot kennismaking geldt ook voor de andere leden, wanneer het bestuur nog niet eerder van zijn belangstelling heeft doen blijken, hetzij doordat het er nog nooit aan toe is gekomen, hetzij doordat het bestuur geheel of grotendeels is vernieuwd.
Maar wanneer het gaat om leden, die men al eens heeft ontmoet — al is het jaren geleden — dan meent men zonder aanleiding moeilijk weer eens op bezoek te kunnen gaan.
Dus creëert men een aanleiding:

Een enquête.

Nu is in deze kolommen al eens eerder sceptisch over de enquête in het Verbondswerk geschreven. Niet omdat de enquête zelf een verwerpelijk instituut zou zijn, maar omdat men van een dergelijk onderzoek nog al eens onjuist gestelde verwachtingen heeft.
Een enquête kan op zijn best informatie geven omtrent een beperkt aantal, nauwkeurig omschreven vragen, die slechts keuze laten uit een beperkt aantal nauwkeurig omschreven antwoorden. Daarvoor is dus nodig, dat de vragen de in het geding zijnde problemen exact omschrijven, dat de leden een exacte mening over deze problemen hebben en die mening bovendien nog openhartig en exact weergeven.
Dit alles maakt duidelijk dat de enquête slechts zin heeft, wanneer het inderdaad om enkele exacte problemen gaat. De kennismaking en het bezoek, waarvan hier wordt gesproken, beogen echter minder en meer. Minder, omdat zij aan bepaalde enquête vragen soms in het geheel niet toekomen. (B.v. „Hoe denkt u over de zondagochtendbijeenkomsten" bij de man, die zo'n bijeenkomst nog nooit bezocht). En meer, omdat zij niet in de eerste plaats de kennis willen verrijken omtrent de relatie lid-Verbond, maar veel meer iets willen bijdragen in de kennis omtrent de mens, van wie de ledenkaart slechts bevolkingsregistergegevens kan vastleggen.
Vandaar een vrij en vrijblijvend gesprek. (De enquête-techniek ontwikkelt zich trouwens ook steeds meer in de richting van de interviewmethode.)
Daarvoor is geen excuus nodig. Ook de „oude" leden zullen het waarderen wanneer een bestuurder af en toe een praatje komt maken, al is het slechts om zijn mening over doen en laten van het Verbond te horen. Het kan overigens geen kwaad, wanneer de bezoekende bestuurders enkele vragen in hun achterhoofd hebben, mits zij bereid zijn deze vragen daar zorgvuldig te laten, als zich een goed gesprek ontwikkelt, waarin deze vragen niet passen. De kennismaking mag niet tot resultaat hebben, dat het lid de bestuurders herkent als „die Gallup-mannetjes" (hetgeen weer een ander bezwaar is tegen de enquetering in strikte stijl).
Over de techniek van het bezoek is verder niet veel te zeggen. Het verdient nog aanbeveling bij nieuwe leden enige lectuur achter te laten, afhankelijk van de interesse van het lid, maar overigens moet veel afhangen van situatie en personen.
Het is niet uitgesloten, dat verscheidene bestuurders dit gehele verhaal niet veel anders kunnen waarderen als het nogal nadrukkelijk trappen tegen een reeds jaren wijd openstaande deur. Des te beter.
De eerlijkheid dwingt echter te zeggen, dat soms bij gemeenschapsbesturen een verbijsterend gebrek is gebleken aan kennis omtrent de leden van hun gemeenschap. Dat is met name duidelijk geworden bij het opsporen van raadslieden voor arbeiderskampen en gevangenissen, toen in enkele gevallen voortreffelijke medewerkers werden gevonden, nadat het betrokken gemeenschapsbestuur had voorspeld, dat toch geen van de leden in aanmerking kwam.
De positie, waarin het Verbond verkeert, laat eenvoudig niet toe beschikbare mogelijkheden ongebruikt te laten. Dat is dan nog een reden

om de kennismaking met de leden aan te knopen en te hernieuwen.
Aangenomen nu, dat we de leden hebben leren kennen, komen we aan het eigenlijke werk met de leden. Aan een bespreking daarvan moet voorafgaan een onderscheiding van de leden in zij, die op enige wijze meedoen en zij, die practisch nooit iets van zich laten zien of horen. Voordat het werk aan de orde komt, moet aandacht besteed worden aan deze z.g. papieren leden. Dat is een hoofdstukje apart.

NOG EENS: DE CONTRIBUTIEREGELING

Bij bespreking van de mogelijkheden om méér leden voor het Verbond te winnen, komt regelmatig de contributieregeling ter sprake. Aan de hand van de cijfers valt niet te ontkennen, dat de verhoging noodzakelijk was en ook resultaat heeft gehad. Natuurlijk hebben we er wat leden door verloren, maar veel minder dan werd verwacht.
Maar men gebruikt de regeling nog wel eens als argument om te verklaren, waarom bepaalde mensen, „die er wel voor voelen" geen lid worden. Meestal zijn dat die gevallen, die thuis horen in de hogere groepen, met een jaarlijkse contributie van b.v. *f* 40,— of *f* 50,—. Dat is een bedrag, dat ze niet kunnen opbrengen, omdat ze ook andere zware lasten hebben, zoals studerende kinderen, vakliteratuur enz.
Van het voorstel, om dan maar iets minder te betalen, willen deze mensen soms geen gebruik maken, omdat ze dit als weldadigheid voelen. De regeling is zo gemaakt, dat zij met hun inkomen in die klasse vallen, en zij wensen hiervan niet af te wijken, dus worden ook geen lid.
Het spreekt vanzelf, dat elk geval afzonderlijk moet worden bekeken, en dat er geen enkele regeling is te verzinnen, die voor ieder voorkomend probleem het juiste antwoord geeft. Een andere zaak is echter, dat de opvatting, dat men beneden de maat zou blijven en een gunst accepteert, als men rekening houdt met wat de belasting noemt „bijzondere lasten" niet houdbaar is. Daarmee is namelijk bij het vaststellen van de nieuwe regeling uitdrukkelijk rekening gehouden. Toen op het congres van 1956 het voorstel werd aangenomen gebeurde dit, nadat door een congrescommissie dit voorstel van enige wijzigingen werd voorzien, die een gevolg waren van de uitvoerige besprekingen. Daarbij werd door de commissie o.a. ook uitgesproken:
— Met handhaving van het beginsel van een contributievaststelling naar objectieve draagkracht *wordt erkend, dat het inkomen niet steeds een juiste afspiegeling van deze draagkracht vormt.*
De bindende richtlijn van de contributieschaal dient door de gemeenschappen te worden toegepast *met begrip voor bijzondere omstandigheden,* hetgeen niet betekent dat personen met hogere inkomens tegen de minimumcontributie worden ingeschreven.
Er is dus geen sprake van een gunst, als men hiermede rekening houdt, maar toepassing van een congresbesluit. Overigens blijft de juiste vaststelling in deze gevallen toch nog wel moeilijk.

T. P.

Geestelijke Verzorging

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN
EN HUN MEDEWERKERS

PROTESTANTSE ZIELZORG IN VERBAND MET VERANTWOORDE GEZINSVORMING

In 1957 kwam tot stand de *Protestantse Stichting voor Verantwoorde Gezinsvorming (P.S.V.G.)*. Daaraan vooraf was in 1952 gegaan een Herderlijk Schrijven over vraagstukken van huwelijk, ouderschap en gezin, dat in de kring van de Hervormde Kerk als een belangrijke mijlpaal ten aanzien van de meningsvorming op dit terrein kan worden beschouwd. In *„Woord en Dienst"* van 13 december 1958 troffen wij aan een beschouwing van *E. van der Schoot* over de nieuwe pastorale taak welke z.i. de arbeid van de Stichting voor Verantwoorde Gezinsvorming met zich brengen zal. De Kerk, zo betoogt hij, heeft lange tijd niets gedaan t.a.v. de vragen van verantwoorde gezinsvorming, men heeft de mensen eenvoudig met deze voor velen ernstige problemen in de kou laten staan. Een zakelijk gerichte voorlichting en hulp laat men meestal over aan bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden, waarin het psychisch-hygiënisch aspect de nadruk krijgt en waarin eventueel een „geestelijke" aan de staf kan worden toegevoegd — aldus van der Schoot — maar men zou daarnaast ook moeten komen tot deskundige, pastoraal en psychologisch verantwoorde centra en instituten, die met name grote betekenis zouden hebben voor al diegenen, die in het gewone pastoraat onvoldoende worden opgevangen en anderzijds ook niet voor verwijzing naar een levens- en gezinsmoeilijkhedenbureau in aanmerking komen.
De nieuwe Stichting zal mogelijk in deze lacune voor een deel kunnen voorzien. De schrijver gaat in dit artikel niet in op de vraag, of deze Stichting als afzonderlijk lichaam beslist nodig was en of het niet mogelijk was geweest in samenwerking met de N.V.S.H. te komen tot een opzet en werkwijze, waarin ook de christelijk-ethische en pastorale aspecten tot zijn recht konden komen t.a.v. gemeenteleden en van allen, die dit zouden wensen.
Uitgaande van de nu ontstane situatie geeft hij de volgende beschouwing:

„Wil deze Stichting efficient en verantwoord in zijn afdelingen functionneren, dan zullen we ons moeten realiseren dat dit ook *gespecialiseerde zielszorgers* vraagt. Ik meen, dat in de kerk te veel het misverstand heerst, dat een pastor verantwoord aan een dergelijk bureau kan meewerken, als hij het met de doelstellingen eens is en principiële voorlichtingen kan geven in een gesprek, dat zich alleen maar in het rationele vlak beweegt. Ik zou voor deze misvatting ernstig willen waarschuwen. In de kringen van de N.V.S.H. heeft men met schade en schande

moeten leren, dat het om zakelijke voorlichting in engere zin bepaald niet alleen maar, en ook niet allereerst, gaat, maar dat onvermijdelijk de emotionele achtergronden, eventueel conflicten, dikwijls in het geding komen, ook als het in eerste instantie *schijnbaar* gaat om de alleen technisch-medische (sexuologische) hulp, die wordt gevraagd. Men ontkomt in vele gevallen niet aan de noodzaak van een stuk huwelijkscounseling, psychologische hulp, therapeutische begeleiding. Meent men dat wel, dan *schept* men meer problemen, dan men *oplost*.

Vele mogelijkheden, maar ook moeilijkheden.

Als daarom nu de P.S.V.G. vanuit een evangelische visie hulp wil gaan bieden, dan liggen hier ongetwijfeld vele mogelijkheden ten goede, maar ook ten kwade. Veel zal er hier afhangen van de pastores, medici en maatschappelijke werkers, die als deskundigen aan een afdeling worden verbonden.

Juist om dit werk pastoraal verantwoord te laten gebeuren, zal grondige theoretische en practische opleiding, vooral ook insluitend bestudering van de psychologie en van het huwelijk noodzakelijk zijn. Het feit, dat deze afdelingen starten, zonder dat er nog een adequate opleiding voor de zielszorgers bestaat, is bedenkelijk, hoewel ik anderzijds mij verheug, dat een groeiend verantwoordelijkheidsbesef tot daden is gaan dwingen. Ik geloof dan ook, dat deze arbeid met kracht moet worden voortgezet, maar dat dit alleen dan verantwoord is, als de zaak van de opleiding van hiervoor gespecialiseerde pastores onverwijld ter hand wordt genomen. En als dan deze gespecialiseerde opleiding in breed universitair verband nog steeds niet te realiseren is, dan zullen er juist op dit terrein noodoplossingen moeten worden gezocht in de richting van urgentie-opleidingen e.d. Maar het is in ieder geval niet verantwoord, dat iedere gewone pastor, ook al is hij in het gewone pastoraat een bekwame figuur, op dit terrein zou gaan werken, alleen op grond van een algemeen pastorale bevoegdheid en hoogstens enig „Fingerspitzengefühl". Als wij met deze overwegingen geen ernst maken, dan is het te vrezen, dat de P.S.V.G. in verschillende van zijn afdelingen gaat beginnen op een punt, waar de N.V.S.H. 10 jaar geleden stond, maar intussen al lang voorbij is, n.l. de vergissing, dat men alleen maar in gesprekken principiële en practische voorlichting behoeft te geven in het rationele vlak, zonder zich bewust te zijn, hoe diep deze dingen in de man-vrouw-relatie, en dus ook in het persoonlijke leven kunnen ingrijpen. Natuurlijk zullen zich op een dergelijk bureau ook vele eenvoudige gevallen kunnen melden, mensen dus, die na rijp beraad tot een verantwoorde beslissing voor zichzelf zijn gekomen, en daar hoogstens nog een kort gesprekje over hebben met een van de stafleden. Maar men zal ook voortdurend stuiten op de gevallen, waarbij het niet zo eenvoudig ligt, en waar grote geestelijke en psychische schade zou worden aangericht, als dit niet door de zielszorger zou worden onderkend."

Onze amerikaanse zusterorganisatie, The New York Society for Ethical Culture, besteedt aan de belangrijkste gebeurtenissen in het leven van een mens — huwelijk, geboorte, dood — in de eigen kring op speciale wijze aandacht.
Hieronder laten wij volgen de vertaling van een kleine brochure, welke men over de gedachten en feiten rond de sterfdag heeft doen verschijnen.

Onze Ethical Culture Society zou de mensen bij de belangrijkste gebeurtenissen in hun leven graag essentiële gedachten willen meegeven. In onze huwelijksceremonie, bijvoorbeeld, is de kerngedachte dat een werkelijk huwelijk gebaseerd is op vertrouwen in de persoon van de partner. Onze ceremonie bij naamgeving aan kinderen gaat o.m. uit van de verantwoordelijkheid van ouders en andere volwassenen t.a.v. de ontplooiing van de beste mogelijkheden van het jonge leven.
Het sterven heeft eveneens zijn eigen grote geestelijke betekenis.
In de joods-christelijke traditie is de dood een stap naar het leven hiernamaals, waar de gelovigen weer verenigd worden en nader tot God komen. Wij zullen iedereen vrij laten in het aanvaarden van zulk een geloof of in het verwerpen daarvan. Onze Society gaat uit van de overtuiging dat de dood ons op nieuwe en treffende wijze het schoonste onthult dat er verborgen is in zulke onvolmaakte mensen als wij allen zijn. Of we nu al dan niet spreken over de ziel van een gestorvene, we vinden elkaar in de overtuiging, dat de waardigste wijze waarin men de herinnering aan een medemens kan eren is te pogen in het eigen leven gestalte te geven aan wat in hem — zichtbaar of verborgen — aan schoonheid aanwezig was: „Onze doden zijn voor ons niet dood, zolang het licht dat zij uitstraalden nog voor ons schijnt."

Voor en na de begrafenis.

Omdat vroeger of later de dood ieders pad kruist, kan men beter niet de gedachte daaraan steeds op de achtergrond dringen, maar doet men goed in een rustige periode van te voren bepaalde regelingen te treffen. Serieuze mensen sluiten levensverzekeringen; zij gaan naar een arts om zich te laten onderzoeken, ook al is er geen sprake van enige ziekte; zij maken een testament om hun laatste wil kenbaar te maken.
Deze brochure is bedoeld voor hen die ook nog andere dingen willen regelen.
Laat uw familie weten of u wilt worden gecremeerd dan wel begraven (De New-Yorkse Society for Ethical Culture bezit een eigen begraafplaats, volgt aanduiding van het adres waartoe men zich kan wenden). Wil men zich laten cremeren, dan kan men bepalen wat er met de as moet gebeuren.
Kies de begrafenisonderneming van te voren uit. Maar degene, die op de dag van het overlijden contact met die onderneming gaat opnemen, doet goed van te voren met de raadsman, die de dienst zal leiden, de tijd vast te stellen die hem het beste schikt. Anders stelt wellicht de begra-

fenisondernemer een tijd vast waarop mogelijk de raadsman met een andere belangrijke afspraak bezet is.
In zulke dagen van emoties en verdriet kan een familie er gemakkelijk toe komen de kosten van de begrafenis en b.v. van de kist boven haar krachten te doen gaan; zulke dingen kunnen beter in een rustiger periode geregeld worden.
Hetzelfde geldt voor onnodig kostbare bloemstukken. Een eenvoudig boeket of een krans is vaak meer in overeenstemming met de smaak van de overledene dan een dure overvloed van bloemen. Het geld, dat op die manier zou worden uitgegeven, kan men dan beter besteden voor een doel, waaraan de overledene zijn hart verpand had.
Zij, die nog afscheid willen nemen, moeten dat doen voordat de rouwdienst begint. De kist is gesloten gedurende die dienst. Als de overledene zeer gesteld was op bepaalde muziek, zou men die kunnen laten spelen. Ook zal de raadsman graag willen weten of hij of zij een bepaald lievelingsgedicht had of iets anders dat hij zou kunnen voorlezen. Soms kan een brief van de gestorven persoon het meest geschikt zijn om te laten voorlezen.
Vanuit dezelfde gedachte waardoor men er toe komt tijdens zijn leven bloed te geven aan de bloedtransfusiedienst van het Rode Kruis, besluiten velen tegenwoordig na hun dood de cornea van hun ogen ter beschikking te stellen van medemensen met oogziekten (volgt het adres van de instantie waarbij men dat kan opgeven). Ook geeft men wel van te voren een schriftelijke autorisatie om het stoffelijk overschot ten dienste van de medische wetenschap ter beschikking te stellen.

Wanneer vrienden of kennissen de achtergebleven familie komen condoleren is het onjuist te trachten afleiding te geven door over koetjes en kalfjes te praten, hoe goed de bedoeling ook zijn mag. Soms kan men het beste helemaal niets zeggen. Uit een goed gemeend bezoek met weinig woorden, met slechts een handdruk, kan warmer sympathie spreken dan uit lichte conversatie. Een gesprek kan het beste gaan over hem of haar, die is heengegaan, vooral over de goede dingen die hen eigen waren, of over hun eigen opvatting over de dood en over de kostbare tijd, 't zij lang of kort, welke ons als levenden nog gegeven is.

Een nieuwe opdracht.

Terwijl elkeen voor zichzelf moet weten wat hij over theologische kwesties denkt, zijn we het er over eens dat geestelijke en zedelijke groei van de mens een van de belangrijkste dingen is. Er zijn daarin verschillende graden.
Ongetwijfeld zijn er in sommige levens diepe schaduwen. Maar juist die schaduwen doen het licht, waarbij ieder persoonlijk het beste zijn weg kan vinden, te helderder zijn. Veelal krijgt de rouwdienst de meeste inhoud wanneer getracht wordt op die manier iets van het leven van wie men afscheid neemt te laten zien en zo zijn waardevolle kanten te tonen en vooral ook in het eigen leven opnieuw de opdracht te zien om die waarden verder te dragen. Te treuren over wat men had moeten doen, terwijl de overledene nog leefde, heeft geen zin. De pijnlijkheid van een dergelijke ervaring kan worden weggenomen door aan de

levenden àl die tederheid en zorg te geven, welke men heeft gegeven of had willen geven aan hem of haar van wie men afscheid nam.
Datzelfde kan men nog op ander terrein betogen. Treurenden moeten beseffen dat zij niet alleen staan in hun verdriet. Bedroefde ouders kunnen er b.v. toe worden gebracht te beseffen dat er meer ouders zijn die een kind verloren, maar ook, die niet in staat zijn hun eigen kinderen het allernodigste te verschaffen.
Geef die kinderen wat men het eigen kind niet langer geven kan.
Als humanist tracht men de werkelijkheid recht onder het oog te zien. Zelfs de bitterste ervaringen kunnen worden getransponeerd in een dieper begrip van wat ons mensen de moeite waard maakt om te leven. Omdat oude mensen veelal zich veel scherper bewust zijn dat de tijd van het sterven naderbij komt, kunnen zij dit feit op hun eigen manier verwerken. Zij kunnen zich bewust maken dat juist het verstrijken van de tijd die het aantal van hun eigen jaren doet stijgen, aan hun kinderen en kleinkinderen en aan alle jonge levens die de goede werken van de mensheid verder moeten brengen, de kansen brengt voor groei en ontplooiing.
Wie niet orthodox is, ziet hierin de onsterfelijkheid. Dat is het voortleven in levens, die beter zijn geworden door wat men deed of trachtte te doen.
De doden, waaraan we ons nog door onze liefde verbonden weten, zijn ons een hulp in het vinden van nieuwe essentiële kenmerken van de werkelijke waarde van de mens, welke voor de humanist centraal staat.

VERWORVEN INZICHT BIJ HET WERK IN DE ARBEIDERSKAMPEN III

Ons introductiegesprek. (Vervolg.)

Een centraal element in het introductiegesprek is, zo schreven we de vorige maal, het thema van de, persoonlijke moeilijkheden en de bereidheid van de raadsman om de mensen in zulke moeilijkheden bij te staan. Het introductiegesprek heeft echter ook nog andere inhoudselementen. Het moet ook duidelijk maken namens welke instantie en voor wie de raadsman in het bijzonder komt en welk doel zijn bezoeken nog meer hebben dan de hulp bij persoonlijke moeilijkheden. De raadsman moet dus ook spreken over het Humanistisch Verbond als een organisatie van en voor buitenkerkelijken, en van de noodzaak, ook voor buitenkerkelijken, om zich op de vragen van het leven te bezinnen.
Het gesprek daarover kan, juist doordat het een gesprek is, verschillende richtingen uitgaan en verschillende diepten bereiken. Maar in de praktijk verworven inzicht is, dat men, zeker bij ongeschoolde arbeiders, het beste bij de concrete dingen begint en zich niet aanstonds in abstracte beschouwingen over dieperliggende achtergrond begeeft.
Men kan bijvoorbeeld beginnen met te constateren dat er in ons land in hoofdzaak drie groeperingen te onderscheiden zijn, namelijk de roomskatholieken, de protestanten van verschillende richtingen en de buiten-

kerkelijken. Men kan vervolgens de omvang en de groei van de buitenkerkelijkheid aan de orde stellen. Volgens de volkstelling: 5 % in 1909, 8 % in 1920, 14 % in 1930, 17 % in 1947 (Amsterdam 45 %). Men kan dan stellen dat deze buitenkerkelijkheid voor de betrokkenen zekere problemen geeft: De kerken geven hun gelovigen steun in allerlei opzichten. De buitenkerkelijken hebben zich daar in zekere zin zelf buitengesteld. Daarom is na de oorlog het H.V. opgericht. Het wil al die dingen voor buitenkerkelijken doen, die door de kerken voor de gelovigen worden gedaan. Hier kan men zeer concrete zaken noemen: militaire tehuizen, tehuizen voor bejaarden, ziekenbezoek, werk in gevangenissen enz. En zo kan men komen tot ons bezoek aan de kampen, naast dominee en priester, tot steun aan de buitenkerkelijken bij hun moeilijkheden en problemen.
Naast het gesprek over de persoonlijke moeilijkheden, zo kan men dan verder in het introductiegesprek stellen, zouden we ook met elkaar gezamenlijk over allerlei dingen kunnen praten. Het leven geeft zovele vragen en problemen. Ieder heeft er zijn eigen gedachten over en we zouden die gedachten kunnen uitwisselen.
Met een dergelijke aanduiding geeft dan de raadsman de algemene bezinning op de levensproblematiek aan. En hij zou dan diverse onderwerpen, die besproken zouden kunnen worden, nader kunnen noemen: Wat denken we van de mens? Wat van de onderlinge verdraagzaamheid? Hoe staan wij tegenover het leed, de dood enz. Maar de raadsman doet het niet op deze abstracte manier. Als het introductiegesprek tot op dat moment namelijk werkelijk een gesprek geweest is, dan zijn er in dat gesprek al lang punten naar voren gekomen, waarop de raadsman kan aansluiten en waarop hij kan zeggen: — Dáárover, over wat hij daar zojuist zei, zouden we bijvoorbeeld nog wel eens samen kunnen praten. Of: We hadden het daarnet al even over..... Dat zou een mooi onderwerp zijn om nog eens nader op in te gaan. Over zulk soort dingen zouden we met elkaar kunnen spreken. De raadsman blijft dan binnen de belangstellingssfeer en, wat meer zegt, binnen de eigen problematiek van de mensen zelf.

Het is alles summier en zeer vereenvoudigd gezegd, maar zo ongeveer kan de raadsman zijn introductiegesprek inkleden. Men weet nu wie hij is, vanwaar hij komt en wat hij wil: steun verlenen bij persoonlijke moeilijkheden en gezamenlijke bezinning op de vragen van het leven. Men kan het natuurlijk ook anders aanpakken. We gaven een mogelijkheid uit meerdere zeer kort weer; als een lijn waarlangs zich het gesprek kan bewegen. Van het verloop van het gesprek (en van de bekwaamheid van de raadsman) hangt het af, of en waar men naar verdere diepten kan afsteken.

Blijft thans nog vooral de vraag, hoe deze introductie in de vorm van een gesprek gegoten kan worden. Dat kan alleen als de raadsman de dingen vragenderwijs aan de orde stelt en zichzelf tot het noodzakelijke beperkt. Het stellen van vragen moet hem in het bloed gaan zitten. Want door vragen op te werpen krijgt men een gesprek. Door de aard van de vragen geeft men leiding en richting aan het gesprek. Niet om de mensen naar bepaalde conclusies te dringen, maar om de belangstelling voor een

bepaald onderwerp te wekken en ze denkend bij dat onderwerp te betrekken. Het is weer verworven inzicht uit de praktijk, dàt men op deze wijze belangstelling wekt en tot een gesprek en een werkelijke ontmoeting komt. Ook het omgekeerde is in de praktijk gebleken: de raadsman die niet getraind is in het opwerpen van vragen, maar die uiteenzet en betoogt, kan maar kort de aandacht geboeid houden. Het gesprek krijgt geen begin of loopt spoedig dood. En na een speech weet de raadsman bovendien van zijn mensen nog niets.
Kan nu echter een introductie, die toch een instructief karakter moet dragen, waaruit de mensen toch te weten moeten komen wie en wat de raadsman is en wil, wel de vorm van een gesprek krijgen? Dat kan zij zeker, maar het hangt van de beheersing van die vraagmethodiek af. Laten we de stof van de introductie, zoals deze boven gegeven is, eens ter illustratie gebruiken: De raadsman deelt mee, dat hij komt van het Humanistisch Verbond. Hij behoeft dan na deze eerste mededeling al niet meer alleen verder te spreken, want hij kan er direct de vraag op laten volgen: — Wel eens van het H.V. gehoord? — Zelfs als men ontkennend antwoordt, is men direct in het gesprek betrokken. En een raadsman die het gesprek openen wil, weet ook met dit ontkennend antwoord nog raad: — Luisteren jullie wel eens op zondagmorgen naar de radio? —, vraagt hij dan. En allicht gaat er bij iemand een licht op. Als er op de eerste vraag bevestigende antwoorden komen, dan kan men er weer op aansluiten met de vraag: — Weet u wat voor soort organisatie dat H.V. is en wat het wil? — Zo komt men op de onkerkelijkheid en het gesprek wordt voortgezet met de vraag: — Hoe is dat in de streek, waar jullie vandaan komen? Waar komen jullie vandaan? — Daar wordt op gereageerd en daar ontstáát een gesprek over! En weer verder: — Weet men hoe groot de onkerkelijkheid in ons land is? — De raadsman kan de cijfers geven. Het gesprek kan uitbreiding krijgen met de verdere vraag: — Wat denkt men, zou de 17 % van 1947 de werkelijke onkerkelijkheid aangeven? — Hierop volgt meestal een levendige discussie, waarin de mensen zelf de betrekkelijkheid van vele N.H.'s en R.K.'s, ook bij de opgaven in het kamp vaststellen. Heel dikwijls leidt dit gesprek bij de arbeiders tot beschouwingen over de oorzaken van de onkerkelijkheid en ook tot beoordeling en dikwijls veroordeling van de kerken. Daar neemt de raadsman de leiding van het gesprek weer in handen en buigt het om in positieve richting: — Dat zijn problemen voor de kerken zelf, die wij niet behoeven te bespreken. Ons gaat het er om, dat er in Nederland vele buitenkerkelijken zijn en het is *ons* probleem, of er ook voor die buitenkerkelijken iets gebeuren moet en hoe wij zelf, voor zover we buitenkerkelijk zijn, over de dingen van het leven denken. — Hier is een geschikt moment om naar de status van de mensen op de kamer te vragen: — Er zijn dus in ons land overal wel katholieken, protestanten en buitenkerkelijken naast elkaar. Dat zal hier op de kamer ook wel zo zijn. En ieder moet dat natuurlijk voor zichzelf uitmaken. Maar mag ik eens vragen: Wat zijn jullie eigenlijk? — Daarop volgt van de buitenkerkelijken bijna altijd het antwoord: — Ik ben niks. — Dat kan een prachtig uitgangspunt zijn voor de verdieping van het gesprek: — Wat bedoelt u met niks? Bent u werkelijk niks? Niks is zo weinig. Enz. — De raadsman kan het direct aangrijpen, maar dan komt hij met z'n introductie niet verder en het moet aan de mensen toch nog duidelijk

worden waarom hij komt. Hij kan het onderwerp dus bewaren en het straks aanvoeren als een der punten, waarover het de moeite waard zou zijn om nog eens verder te praten, zoals we boven beschreven, dat hij die aan het gesprek zou ontlenen. Liever gaat de raadsman dus door met z'n introductie en hij stelt: — Wel eens bedacht, dat de onkerkelijkheid eigenlijk problemen geeft voor de buitenkerkelijken? — En hier spreekt de raadsman over de betekenis van de kerken voor de gelovigen op de verschillende tereinen. — Zou er zo iets ook niet voor de buitenkerkelijken moeten zijn? — En hier spreekt de raadsman over de activiteiten van het Verbond. Maar hij wil toe naar zijn belangrijkste thema: het terrein van de persoonlijke moeilijkheden. Hij stelt het weer vragenderwijs: — Als een godsdienstig mens met problemen zit, kan hij met dominee of priester praten, maar hoe moet dat met de buitenkerkelijken? — Daarop volgen de reacties die we in het vorige artikel bespraken en de vraag leidt tot een dikwijls diepgaand gesprek, zo, dat de hulp bij persoonlijke moeilijkheden tot het centrale thema van het introductiegesprek wordt en het de arbeiders duidelijk voor ogen komt te staan wat de raadsman in het bijzonder wil: steun verlenen bij individuele levensmoeilijkheden, helpen bij de levensopbouw.
En tenslotte kan de raadsman nog spreken over de algemene levensproblematiek, waarop men zich samen bezinnen kan. En hij haalt de voorbeelden uit de opmerkingen en problemen, die uit het gesprek zelf naar voren zijn gekomen, o.a. het „Ik ben niks". Hij kan dan ook de overdruk van de radiolezing van deze titel achterlaten, eventueel met de afspraak daar een volgende keer eens nader over te praten.

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN

MARJAN. —
Het loopt zo het loopt, maar dit stukje zàl Marjan heten, want van haar ben ik afhankelijk en ik kan niet buiten haar, ja, zonder haar zouden deze regels ongeschreven kunnen blijven.
Marjan, zo heet ook de dochter van de schipper die me wekelijks met zijn vlet door het Hellegat voert. Ze heeft blonde krullen, Marjan, en daar ik zelf een dochter heb wier afdruk me in m'n binnenzak op mijn tochten vergezelt, bezien de schipper en ik de betreffende beeltenissen met kennis van zaken en overeenkomstige waardering.
In de werkelijkheid is Marjan voor mij echter de ranke motorvlet die de schipper naar zijn dochter heeft genoemd en die ons door het donker naar het watervolk op de eenzame zandplaten van Flakkee voert of naar de zuigers die in het Hellegat aan de ankerkettingen trekken. Bij ruw weer danst Marjan over de krullen van het golvende Hollands Diep en zoekt haar weg langs de knipogende lichtboeien.
Over de zandplaten groeit gestadig de dijk. De pijpleiding en het „stort", waar donkere fonteinen water en zand over de vlakte worden geworpen, verleggen zich steeds meer landinwaarts. Hier en daar ziet men een paar barakken, enige zandauto's rijden nog af en aan en tot laat in de avond produceert een bitumenfabriekje nog hitte en rook. In deze eenzaamheid is de gastvrijheid van de mannen die in de barakken

verblijven wel vanzelfsprekend, en misschien juist daardoor, ook de mogelijkheden tot een meer overdacht gesprek. Intussen kan het gebeuren dat midden in een discussie het licht uitflapt, en de hele omgeving in de wereld der buitenste duisternis belandt, het Hellegat incluis. Het betekent alleen maar dat de machinist die het licht-aggregaat bedient naar bed verlangt en met het overhalen van de schakelaar zijn dagtaak als geëindigd beschouwt. Een kaars biedt uitkomst en, terug door de baaierd naar Marjan, de zaklantaarn. In de nacht zal niemand hem zien, maar overdag sjouwt de ouwe Vicaris uit Willemstad wel over de pijpleiding; met z'n versleten kwartiermuts op de kruin heeft hij iets van Clemencau, en ouder gewoonte dwaalt zijn blik altijd over de wijdte op zoek naar bekende schepen, of waagt hij zich ondanks zijn zeventig jaren nog aan een koud bad langszij de brede waterkant. Indrukken van dit Hollands gebied kunnen niet planmatig worden neergeschreven. Evenmin als men de zekerheid heeft om op een avond een voorgenomen bezoek af te leggen, want het kan zijn dat Marjan ons bij heldere maan naar onze bestemming voert dat later op de avond een nevel zich over het water spreidt die de terugtocht onmogelijk maakt. Soms valt 't bezoek aan de arbeiders van dit Deltawerk samen met het bezoek van de dominee, waarbij onderweg wordt bedisseld wie de barakken en wie de hier en daar verspreid liggende zandzuigers gaat bezoeken. De aanpassing aan de bijzondere omstandigheden maakt deze samenwerking noodzakelijk en mogelijk.
Op de zandzuiger „Frankrijk" is men tot acht uur in de avond nog doende om de grote bakken langszij met zand vol te spuiten. Wanneer de Marjan langszij komt volgen de laatste instructies langs de scheepstelefoon voor beëindiging van het werk en verzamelt zich de bemanning in de kraakzindelijke kombuis voor het besluit van een lange werkdag; een genoeglijke discussie die langs allerlei ervaringen uitmondt op het terrein van de levensovertuiging. De schipper wenkt de kok voor de koffie. en wijst me daarna op een krantenknipsel boven de plaats waar we zitten: — Het conclaaf begint —, staat er in dikke letters. En terwijl hij zijn pijp opsteekt en de kring rondkijkt zegt hij:
— Het conclaaf, heb ik gehoord, is zoiets als een gesprek dat in de afzondering plaats vindt. Hier op onze schuit zitten we in het Hellegat, afgezonderd van de buitenwereld bijeen om met elkaar te praten. Dus, het conclaaf begint. Wilt u maar van wal steken? —
Het is laat als Marjan het haventje van Willemstad binnenvaart en een plekje zoekt voor de nacht. Daar wacht ze de vroege ochtendschemering af. En dan gaat ze opnieuw het watergebied doorkruisen. Mijn Marjan!

d'See-Uyl.

NIEUWS UIT EN OM DE ARBEIDERSKAMPEN

Vorst en sneeuw hebben het werk in de A.W. kampen van het Land van Vollenhove langere tijd en in de kampen van de Peel voor korte tijd onderbroken. In de Deltakampen was er maar weinig stagnatie, al heeft de zware mist van deze winter raadsman v. d. Vliet soms verhinderd zijn

bezoeken aan de arbeiders op zandzuigers en ander varend materiaal af te leggen.
Nu draait echter alles weer op volle kracht.
Aan de waddenkust is bovendien het kamp De Slikken weer geopend. De mensen werken aan de landaanwinning. Raadsman Alblas, die lange tijd ernstig ziek is geweest, is weer zover genezen, dat hij het kamp weer voor zijn rekening neemt. We wensen hem van harte geluk met de verbetering van zijn gezondheid.
In verscheidene kampen is nu ook televisie geplaatst. Het toestel staat in de kantine op het toneel en het draait twee avonden per week, opdat de andere activiteiten in de kantine niet te veel worden gestoord. Aanvankelijk was de belangstelling zeer groot en was het moeilijk om op de televisie-avonden de arbeiders nog voor geestelijk werk te bereiken. De belangstelling ebt echter weer af. Men kijkt blijkbaar niet meer naar alles wat geboden wordt en gaat kiezen. Er zijn tenminste nu ook op de televisie-avonden weer vele mensen op de kamers te vinden.
Op het week-end van 30 en 31 mei 1959 hebben de raadslieden voor de arbeiderskampen weer hun jaarlijkse landelijke conferentie op de Ark. Evenals het vorige jaar is de gelegenheid ook voor de echtgenoten der raadslieden opengesteld om het week-end op de Ark door te brengen. Als de mannen confereren hebben zij een prettige vacantie. De dames hebben het de vorige keer zo naar hun zin gehad, dat zij toen al afspraken elkaar nu weer te ontmoeten. Zij komen nu zelfs in groter getal. 14 dames hebben zich al opgegeven.
Over het programma van de conferentie zullen nog nadere mededelingen worden gedaan. Vast staat al wel dat we op de late zaterdagavond weer gezellig zullen samenzijn. We rekenen op bijdragen van de deelnemers zelf.

MISDAAD EN STRAF

Op 6 en 7 februari jl. heeft het Nederlands Gesprekcentrum zijn 26e conferentie aan dit onderwerp gewijd. Vier hoogleraren van verschillende levensovertuiging waren aangezocht om door korte inleidingen het gesprek in de grote groep van deelnemers op gang te brengen. Het waren prof. mr. dr. P. A. H. Baan, prof. mr. I. A. Diepenhorst, prof. mr. W. P. J. Pompe en prof. dr. D. Wiersma. Helaas moest prof. Pompe verstek laten gaan. Op zaterdagmorgen, tijdens de forumbespreking, nam dr. G. P. Hoefnagels zijn plaats in.
Tevoren hadden de inleiders een vijftal uitgangspunten geformuleerd, voor het gesprek in de secties. Uiteraard liepen de inleidingen daarmede min of meer parallel. Deze punten waren:

1. Is de straf een kwaad (in de zin van ontnemen van een goed, b.v. van bewegingsvrijheid) of een leed?
2. Is het mogelijk leed toe te brengen zonder schade te berokkenen?
3. Is het juist om toerekenbare psychopaten, die ter beschikking van de regering worden gesteld, tevens te straffen?
4. Wat is het wezen van straf?
   a. Antwoord op schuld? (vergelding)

b. Dwangmaatregel om het publiek binnen de perken te houden? (generale preventie)
c. Dwangmaatregel om een dader individueel binnen de perken te houden? (speciale preventie)
d. Heropvoeding van de delinquent?

5. Wat is de grondslag voor toerekening?
   a. Is er sprake van vrije keuze?
   b. Ligt de daad aan het karakter, waardoor de keuze noodwendig wordt bepaald?

Als eerste inleider sprak vrijdagavond prof. mr. I. A. Diepenhorst. Hij ging in de eerste plaats in op de relatie van misdaad en maatschappij, i.c. de staat. De misdadiger overtreedt een norm, en het is de staat die deze hanteert. Derhalve komt hem het recht tot bestraffing van de misdadiger, of diens behandeling, toe. De staat doet dit uit zelfbescherming en legitimeert zich in de goddelijke opdracht tot handhaving van de orde.
Prof. dr. D. Wiersma nam als uitgangspunt, dat straf slechts gerechtvaardigd is als het misdrijf aan de dader kan worden toegerekend. Is aan die voorwaarde niet voldaan dan mag slechts een maatregel worden toegepast (ter beschikking stelling van de regering, plaatsing in een krankzinnigengesticht). Ook de maatregel brengt voor degene die hem moet ondergaan leed mee, doch daarom is het degene die hem oplegt niet begonnen, hetgeen bij de straf wel het geval is.
Er van uitgaande, dat straf leed mag veroorzaken, dient schadeberokkening voorkomen te worden. Daarom zijn de vroegere lijfstraffen uit de strafrechtelijke bejegening verdwenen, maar onvoldoende is men zich ervan bewust, dat vrijheidsstraf schade aan de psychische gezondheid kan veroorzaken. Breekt dit inzicht, onder invloed van ontwikkeling van psychiatrie en psychopathologie door, dan zal daarvan de consequentie moeten zijn, afschaffing van de vrijheidsstraf. Zolang echter in de gemeenschap de vergeldingsdrang hoogtij viert zal hierin geen verandering komen. De ter beschikking stelling van de regering achtte prof. Wiersma aanvaardbaar, uit een oogpunt van de bescherming van de maatschappij, maar hij vroeg, ten aanzien van de wijze waarop de maatregel wordt toegepast, de uiterste voorzichtigheid te betrachten.
Prof. mr. dr. P. A. H. Baan begon zijn betoog met drie stellingen van prof. Pompe voor te lezen: de straf is het antwoord op de misdaad op menselijk niveau; de toerekenbaarheid in het strafrecht heeft een relatief karakter; een zeer langdurige gevangenisstraf voor een gevaarlijke delinquent, die in belangrijke mate toerekenbaar is, moet als onrechtvaardig worden beschouwd, want hiervoor dient de terbeschikkingstelling.
Prof. Baan nam deze stellingen als zijn uitgangspunt en verdedigde de drie gedachten aan de hand van zijn uitgebreide praktijk op forensisch-psychiatrisch terrein.
In beschaafde landen komt meer dan 90 % van de bevolking nimmer met de strafrechter in aanraking. Slechts vijf % ondergaat eenmaal in zijn leven gevangenisstraf; minder dan 1 % komt vaker in de gevangenis.
Het meest pregnante ten aanzien van die 1 % is hun innerlijke onvrijheid. Zij kunnen eenvoudig niet anders dan recidiveren, en dat juist wijst op een ziektetoestand.
Prof. Baan zegt ervan overtuigd te zijn, dat deze mensen nu reeds voor een deel en straks in steeds grotere percentages behandelbaar zullen

blijken te zijn.
In ieder geval is het die 1 %, die ons het meeste zorgen baart en die niet langs de weg van de enkele vrijheidsbeneming, maar door behandeling te helpen is.
Op vrijdagavond hebben de deelnemers over vier secties verspreid tot na het middernachtelijk uur de uitgangspunten en de hooggeleerde betogen onder de loupe genomen.
Het zal niemand verbazen, dat eenstemmigheid niet altijd kon worden bereikt, zelfs niet op de belangrijkste punten.
Toch waren er merkwaardige uitspraken, die vermelding waard zijn.
In het algemeen bleek men weinig enthousiast voor de lange vrijheidsstraf, die ongetwijfeld deformerend werkt en die er oorzaak van is dat menig langgestrafte gevaarlijker voor zichzelf en de maatschappij uit de gevangenis komt dan hij erin ging.
Omtrent de schadeberokkenende factoren bleek het gesprek in de secties meer helderheid te verschaffen. Het is niet alleen de schade aan de psychische gezondheid van de gestrafte, ook de morele druk op het gezin, dat onschuldig is, de financiële zorgen van dat gezin, de dreiging van mislukt huwelijksleven, de problemen rond de wederinschakeling in het produktieproces van de ontslagen gevangene, spreken hun woordje mee en worden te gemakkelijk door de niet ingewijde uit het oog verloren.
Voor de combinatie straf en maatregel bleken de meeste deelnemers niet te voelen, al waren er die de combinatie verdedigden op grond van de naar hun mening weinig bevredigende wijze van tenuitvoerleging van de terbeschikkingstelling; de afwezigheid in vele gevallen van psycho-therapeutische behandeling en het lange verblijf in een huis van bewaring bij gebrek aan plaatsruimte in de verpleeginrichtingen.
Op zaterdagmorgen, tijdens het openbare gesprek, keerde prof. Baan zich o.m. nog tegen de thans geldende opvatting dat recidive een verzwarende omstandigheid vormt. Juist de voortdurend recidiverende delinquent bewijst, dat hij geestelijk ziek is en niet gestraft, maar verpleegd moet worden.
Het Nederlands Gesprekcentrum heeft er goed aan gedaan deze conferentie te beleggen. Niet omdat wij nu in Nederland t.a.v. deze materie tot een communis opinio zijn gekomen. Wel omdat het een begin kan zijn tot verdergaand overleg in de verschillende bevolkingsgroepen afzonderlijk en in het Nederlandse volk als geheel.

DE NEDERLANDSE GEVANGENISSEN

De commissie voor de bouwkundige voorzieningen van het gevangeniswezen, die vijf jaar geleden door de toenmalige minister van justitie werd geïnstalleerd, heeft dezer dagen rapport uitgebracht. Het rapport is onder de titel „De Nederlandse gevangenissen en haar noodzakelijke verbeteringen" uitgegeven door het Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf in den Haag.
In de inleiding merkt de commissie op, dat de uitbouw van het Nederlandse gevangeniswezen telkenmale ernstige belemmering ondervindt in

de bouwkundige situatie van de thans in gebruik zijnde gestichten. De onmogelijkheid om de detentie zo veel mogelijk dienstbaar te maken aan de voorbereiding van de terugkeer van de gedetineerde in de vrije samenleving blijkt overduidelijk uit het vervolgens gepubliceerde overzicht omtrent de huidige situatie.

„De quasi-monumentaliteit van in- en exterieur, die vele der gestichten kenmerkt, stempelt deze tot sombere ruimtecomplexen, waarbinnen de enkele mens onder de massaliteit schuil gaat. Wel verre van hen naar een terugkeer in de maatschappij te richten, wenden deze gestichten..... de gedetineerden veelal juist van de maatschappij af. Zij maken daardoor eigenlijk à priori reeds elke opbouwende activiteit onmogelijk..... Hiernaast is het niet te verwonderen, dat, waar het merendeel der gestichten in de 19e eeuw gebouwd werd, de afmetingen der verschillende ruimten, de mogelijkheid tot toetreding van licht en lucht, de afwerking van vloeren en wanden en de sanitaire installaties in het geheel niet voldoen aan de eisen, die men momenteel in deze pleegt te stellen. De vereiste outillage voor ontwikkeling en ontspanning is in het algemeen niet aanwezig. De arbeidsruimten zijn veelal zeer slecht te noemen. Open ruimte is bij het merendeel van de gestichten zeer onvoldoende."

Uiteraard heeft de commissie er zich op beraden of zodanige verbeteringen kunnen worden aangebracht, dat de huidige gestichten enigszins aanvaardbaar zouden worden. Blijkens een door de centrale accountantsdienst van het ministerie van Financiën ingesteld onderzoek zou daarmede een bedrag van *f* 5.000.000,— gemoeid zijn, maar dan bleef het „liefdevol gepruts", omdat de voor een ander penitentiair systeem in een vorige eeuw gebouwde gestichten feitelijk onveranderlijk zijn.

Het zou liefdeloos zijn wanneer men niet zou voortgaan met het doorvoeren van incidentele verbeteringen, omdat onmiddellijke realisering van een verantwoord nieuwbouwprogram nu eenmaal financieel-economisch onmogelijk is. Terecht volstaat de commissie er niet mee aanbevelingen tot incidentele verbeteringen te doen. Een visie op de toekomst is nodig om op den duur de in feite niet altijd menselijk te noemen bejegening van de gedetineerde wezenlijk te verbreken, en die geeft de commissie.

Na uitvoerig aandacht te hebben besteed aan de eisen die men thans aan een penitentiair beleid moet stellen, ontwerpt de commissie een structuurplan voor nieuwbouw, waarin wordt voorgesteld de huidige gevangenissen te 's-Gravenhage (I), Rotterdam en Roermond aan te wijzen als huizen van bewaring, de gestichten te Groningen, Zutphen en Vught als gevangenis te handhaven en daarnaast een nieuw gesticht en drie regionale centra te bouwen. Bij uitvoering van dit plan, dat ongeveer 36 millioen zal vergen, zouden de resterende gevangenissen buiten gebruik kunnen worden gesteld.

De commissie ziet duidelijk, dat het onmogelijk is de bouw- en verbouwplannen tegelijkertijd ter hand te nemen. Een temporisering, in vijf fasen, van de werkzaamheden zal niet alleen noodzakelijk zijn, maar levert daarnaast, penitentiair-bouwkundig gezien, voordelen op. Eventuele praktische bezwaren, die na het in gebruik nemen van de in een eerste fase gebouwde gestichten tot uiting komen, kunnen bij de bouw van volgende projecten ondervangen worden.

Een zeer belangrijk rapport, dat in de humanistische wereld, ook buiten de kring van geestelijke raadslieden aandacht verdient.

De Stemvork

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS

DE VERBORGEN VERLEIDERS II

Men zou zich een wereld van onzichtbaar dictatorschap kunnen voorstellen, waarbij toch de democratische regeringsvorm behouden blijft.
(Kenneth Boulding, Universiteit van Michigan)

Met bovenstaand citaat begint een hoofdstuk in het boek van Vance Packard — dat ik de vorige keer bij U introduceerde — waarin aandacht wordt gewijd aan de politieke beïnvloeding van het Amerikaanse volk, in het bijzonder bij de presidentsverkiezingen in 1956.
Zowel Republikeinen als Democraten hebben zich in deze verkiezingscampagne doen bijstaan door reclamebureaux, zij het dat de Democraten er eerst veel later in geslaagd zijn een reclamebureau daartoe bereid te vinden, omdat vele bureaux vreesden zich de onwil van de grote zakenlieden op de hals te halen, welke overwegend aan de zijde van de Republikeinen stonden.
Nu behoeft op zichzelf het gebruik maken van de diensten van een reclamebureau bij een verkiezingscampagne nog niets onwaardigs te betekenen, ware het niet dat men bij deze campagne in sterke mate heeft gewerkt met een psychologische en dus onzichtbare beïnvloeding van de kiezer met terzijdelating of verwaarlozing van de zakelijke politieke argumenten.
Reeds in 1952 verklaarde een vooraanstaand reclameman in de Verenigde Staten, ,,dat al het langademige gepraat over onderwerpen als inflatie en Korea in feite weinig met de uitslag te maken zou hebben". Hij beweerde nadrukkelijk, dat de gehele campagne draaide om de wijze, waarop verschillende candidaten op het gevoel van het kiezersvolk zouden inwerken. In het bijzonder waren het natuurlijk de ,,ik weet het niet" kiezers, welke het doelwit waren van de reclamemensen. Een zegsman van het reclamebureau zei, dat de weifelende kiezer heus niet zo'n nadenkende ,,onafhankelijke" is, als men ons vaak wil doen geloven. ,,De overstag gaande kiezer" zo zei hij, ,,doet dit om de een of andere onnozele reden, bijv. het feit dat de vrouw van de candidaat hem niet aanstaat."
Juist die irrationele elementen in de keuze van een volk, ook in politiek opzicht, werden het terrein van de studie van de diepte-psychologen. Als voorbeeld van een dergelijk irrationeel gedrag noemt Vance Packard nog de uitkomsten van het Gallup-onderzoek naar de voorkeur van het kiezersvolk voor de functie van president van de Verenigde Staten. Vóór

de hartaanval van Eisenhouwer in 1955 gaf 61 % van de ondervraagden te kennen op hem te zullen stemmen. Nà de hartaanval toen het dus de grote vraag was of hij ooit weer gezond genoeg zou zijn om een dergelijke belangrijke functie te vervullen was 66 % bereid om op hem te stemmen.
Het was vooral een soort ,,persoonlijkheidscultus", die opgang maakte in het Amerikaanse politieke leven. De neiging van de Amerikaan om zich naar anderen te richten stimuleert het verlangen op te zien naar ,,grote" figuren. Het zijn daarbij niet de gebeurtenissen die de president ,,groot" maken, doch zijn persoonlijkheid. Hij moet zo groot worden, dat hij op de ,,vader-figuur" gaat lijken.
In een Amerikaans tijdschrift wordt de volgende karakterschets gegeven van de volmaakte president: ,,Hij moet een man zijn van wie veel warmte uitgaat, meer vertrouwen dan bewondering wekken en ook weer niet zo perfect zijn, dat hij ongeloofwaardig wordt. Hij moet iets gepresteerd hebben op ander dan politiek gebied en echt gevoel voor humor bezitten. Zijn standpunt inzake afzonderlijke politieke kwesties is relatief onbelangrijk."
In de reclame voor de presidentsverkiezing is men er dus doelbewust van uitgegaan een de Amerikanen welgevallig persoonlijkheidsbeeld van de candidaat te scheppen. Voor Eisenhower heeft men dit gezocht in de vader-figuur, die inmiddels een soort ,,grootvader van de republiek" is geworden.
Een dergelijk persoonlijkheidsbeeld ontbrak zijn Democratische tegenstander Stevenson geheel. Deze sympathieke, welbespraakte en intelligente man had wat minder blijk moeten geven van zijn sprankelende geest.
Vooral met behulp van de televisie werd het publiekelijk te kijk stellen van de candidaten een propaganda-mogelijkheid, waarbij vooral op de visuele indruk van de persoonlijkheid van de candidaat acht moest worden gegeven. Waren de reclamebiljetten van de anti-revolutionairen, waarvan het sympathieke gelaat van Prof. Zijlstra U toelachte, ook reeds niet een poging in die richting?
Vance Packard vermeldt dat er ten behoeve van de verkiezingscampagne van de Republikeinen televisie uitzendingen in Amerika geweest zijn van ongeveer een half uur, waar Eisenhower glimlachend en vaderlijk voortdurend in het beeld was, doch waarbij hij nog geen minuut heeft gesproken. Zo moet de candidaat zich geheel onderwerpen aan de regie van de reclamemensen. Dat dit niet altijd lukt, blijkt wel uit een verzuchting van een reclamemanager, die vond dat het verkopen van een verkiezingscandidaat lang niet zo gemakkelijk is als het verkopen van auto's, want de laatsten zwijgen tenminste, terwijl een candidaat door zijn gepraat soms de gehele campagne kan bederven.
Hoe sterk het gevoelsmatige element in de verkiezingspropaganda werd gehanteerd, moge blijken uit het volgende citaat van het hierbesproken boek:
,,De echte reclametechniek bij het pousseren van Eisenhower kwam wellicht het sterkst tot uiting in een korte T.V. schets, waarin men een, naar het heette, ,,taxi-chauffeur" kon zien, die 's avonds met zijn hond langs het Witte Huis wandelde. De man keek naar het licht, dat hij achter een van de ramen van het Witte Huis zag branden en zei bewogen: ,,Jij bent de man, die ik nodig heb."
Is het niet verontrustend, dat politieke kwesties minder belangrijk zijn

dan persoonlijkheid en is het gezond, dat in een democratie de burgers om een leider vragen, die hun bescherming biedt? Is dit niet het zoeken naar een heroïsche leider van het totalitaire type?
Met instemming kan men dan ook de verontwaardigde uitspraak van Eisenhowers tegencandidaat Stevenson begroeten: „Het idee, dat men candidaten voor een hoge functie op de markt kan brengen als ontbijtkoek, is de grootste belediging, die men het democratisch bestel kan aan doen."

W. C. Koppenberg.

VOOR U OVERGESCHREVEN

Af en toe is het prettiger of gemakkelijker, onlogisch te zijn. Ik geef er echter de voorkeur aan, uit vrije wil en impulsief onlogisch te zijn, dan te moeten constateren, dat men mij manipuleert om zo te zijn.
Het ernstigste misdrijf, dat zo velen van de dieptepsychologische manipulatoren begaan, is wel dat zij het privé-heiligdom van onze gedachtenwereld pogen binnen te dringen. Het is dit recht op heerschappij, op baas zijn over onze eigen geest — waarbij wij naar eigen believen rationeel of irrationeel kunnen handelen — dat wij met alle macht dienen te verdedigen.

Vance Packard in De Verborgen Verleiders

Met de stijl heeft hij geen moeite meer.
„Ik probeer die zo direct mogelijk te maken. Het heeft jaren geduurd om zo eenvoudig te leren schrijven. Ik heb een kleine woordkeus. Het is gemakkelijk genoeg om een grote woordkeus te krijgen. Je zoekt maar in het woordenboek. Ik wil een kleine. Het gaat om de klank, het gaat om weinig woorden, eenvoudige woorden, die iedereen begrijpt. De moeilijke schrap ik, woorden die geen betekenis hebben voor iedereen, abstracte woorden....."
Wat noemt U een abstract woord?
Hij wijst met de steel van zijn pijp.
„Regen, dat begrijpt iedereen, Concept is abstract, dat betekent niets. Als ik concept in een roman zie staan, dan weet ik dat het een slechte roman is."

Uit een interview met George Simenon door Bibeb.
Vrij Nederland van 9-8-1958

VARIA EX CATHEDRA

Certificaat van Oorsprong. —

Het is me eens opgevallen dat iemand, die had geluisterd naar een spreker zijn mening over het gehoorde aldus weergaf: — Wat hij zei, daar heb ik niets op aan te merken, 't was goed. Alleen jammer dat er geen woord over God in voor kwam. —

Deze toehoorder uitte zijn voldoening over de toespraak, maar er was geen genoegdoening. Hoe zou dit wèl het geval zijn geweest, indien de spreker zijn woorden had verbonden aan een waarmerk, dat de christen vertrouwd in de oren klinkt. Nu dit niet gebeurd was, ontbrak er iets aan de waarde. Zoals bij edelmetaal de glans van het goud pas dàn echt zal worden gewaardeerd, wanneer er zich het Rijkskeur op bevindt als waarborg voor echtheid en oorsprong.
Schuilt er een redelijk argument in de critiek van die toehoorder?
Zijn we ondeskundig om een waarde te toetsen, zoals bij goud en beslist dan voor ons het waarmerk van de deskundige. Uit hoofde van zijn kennis geldt die beslissing voor ons als waar. Is dit ook bij een spreker het geval? Wordt zijn woord eerst dan geheel waar, wanneer het refereert aan iets gezaghebbends dat boven hem moet worden gedacht? Het geldt nog als zéér belangrijk, dat sprekers beginnen om hun geloofsbrieven op de katheder te leggen, het verheft hun tot dragers van het gezag. Het ritueel waarmee de geestelijke zijn preek aanvangt: — In de Naam van... enz., is een waarmerk dat tevoren de inhoud van de preek goed-keurt (lees: sanctioneert = heiligt). Ontbreekt dit gezaghebbend woordsymbool, dan vermindert bij velen de waarde van de toespraak. Wekt daarentegen het woordsymbool negatieve gedachten, ook dan is het betoog dikwijls veroordeeld.
Iemand die eens voor een groep christelijke jongeren zou spreken over sociale gerechtigheid vermeed met opzet het woord socialisme uit te spreken, wetende hoe dit de meningsvorming negatief zou kunnen beinvloeden.
Nee, redelijk is de hierboven gegeven critiek niet, omdat de wijze van onderzoek en waardering afhankelijk wordt van ge-ijkte opvattingen. Het gehoorde is „beneden de maat", want het ijk van het uiterlijk gezag ontbreekt. Niet redelijk, juist òmdat de geaardheid van de taal, als communicatiemiddel tussen mensen, toestaat dat de waarde van meningen *aan elkaar* kunnen worden getoetst zonder beroep op een onfeilbare deskundige.
— In de Naam van ..... — Eens heeft een jonge man de euvele moed gehad — en nog niet zo lang geleden — zich in een plaatsje in Nederland voor hulpprediker uit te geven. De kleine Gemeente was zeer content over deze ijverige bedienaar des Woords, want zijn taal was overeenkomstig de tale Kanaäns en geviel binnen de belering van haar kerk. Totdat op zekere dag de hulpprediker door iemand van buiten het plaatsje werd herkend als een werkloos electriciën, veel jonger dan de leeftijd waarvoor hij zich had uitgegeven.
Vóórdien gold zijn woord als rechtschapen en onderging men de heilzame werking. Nù bleek hij een tweede Kapitein van Köpenick te zijn. Zijn geloofsbrieven werden waardeloos bevonden omdat..... ja, waarom eigenlijk? De edelman bleek een gewone man te zijn. Geen drager van opperst gezag. Het sprookje heeft altijd zijn bekoring door de schijn..... De humanist legitimeert zich niet; hij spreekt niet in de naam van wie ook. Tussen hem en zijn medemensen hoeft geen misvatting te zijn over de waarde van zijn mening. Deze wordt niet gedekt door een certificaat van oorsprong, maar òntdekt door eigen keurvermogen.

d'See-Uyl.